

JOAN NAVARRO, POETA I TRADUCTOR DE PASOLINI

L'embruix de la paüra

Joan Navarro, poeta i traductor al català del llibre *Amado mio* de Pasolini, prefereix parlar més del seu ofici literari de sempre, la poesia, que profunditzar en l'anàlisi de l'obra del gran Pier Paolo. Les afinitats, però, tendeixen a ser electives.

Vicent Martí

¿Per què escriu? Va demanar, l'estiu passat, EL TEMPS, a una sèrie d'autors. Joan Navarro, Oliva (la Safor), que farà 35 anys aquest 19 de juny va respondre amb aquesta declaració, fins ara inèdita per voluntat del poeta. És la millor entrada que he pogut trobat per a aquesta entrevista.

—*¿Per què escriu?* «Aquesta sí que és una bona pregunta. I, clar, el que t'agradaria conèixer és la resposta. ¿Qui ha ensenyat a fer aquestes preguntes tan indecents? ¿Vosté practica sovint l'escatològic bes negre? ¿I què els importa? Podria dir-vos, seguint les directrius del jueu de Viena, que és millor (socialment, clar) escriure que anar llançant a la babalà còctels molotov, que és el que realment ens agradaria, o anar carregant-nos el personal que està un pèl flac i que a més s'oposa amb tota la seva ossada a l'eslògan «La grassor és bella»... En fi, escrivim perquè el conseller de Cultura de la Generalitat valenciana ens envia invitacions per a algun que altre sarau, eixir a les antologies, esperar que ens donen el Premio Príncipe de Asturias, la Cruz del Mérito Civil, l'Abadecari d'Or de la Generalitat de Catalunya... Però, més que més, escrivim perquè ens pregunten: ¿Per què escriu?

—*¿Per què has triat l'Amado Mio per a debutar com a traductor?*

—Perquè Pasolini és italià. Perquè fa nou anys que tots els estius passe una temporada a Bolonya. Perquè Pasolini hi va nàixer. Perquè conec una amiga que hi va viure amb ell. Perquè uns amics bolonyesos em van regalar el llibre. Un llibre fort; fort en el sentit que és molt sincer, i jo no hi estic acostumat, a llegir tanta sinceritat en un text literari. Em va agradar, em va impactar, i a suggerència d'un amic catalanòfil, Giuseppe Fiorelli, em vaig posar a traduir-lo.

—*¿Més enllà de tanta amistat italiana, no hi ha hagut cap mena d'afinitat electiva més profunda?*

—No, cap. Insistescs: ¿per què Pasolini? Per incitacions de Bolonya, i d'alguns bolonyesos i bolonyeses. ¿Per què Pasolini i no un francès? Perquè els gavatxos em fan fàstic. ¿Per què no un anglès? Perquè no en sé, d'anglès...

—*¿Saps italià?*

—No en sé, però sóc un agosarat.

—*¿En saps prou, o no?*

—Home, mai no se sap prou un idioma. A pesar de les aparences, l'italià és difícil, i més l'idioma d'*Amado mio*, plagat de friülés. Certs noms, sobretot de plantes, no els he trobat en cap diccionari consultable per mi. Els hi he deixat en l'original.

—*¿No hi barreges nivells d'idioma distints?*

—Jo, davant d'*Amado mio* tenia molt clar que no volia fer una traducció al valencià. Però hi ha certes paraules que en fer la traducció catalana, la forma catalunyesa em repel·lia. A mi, dir noi em provoca bocera. A més a més, sent com és un llibre de vivències personals, i no d'èstricta «literatura» vaig intentar jugar al màxim amb les meues formes vives, primigènies. De fet, l'editor volia canviar xiquet. Li vaig dir que si en lloc de xiquet em posava noi, la traducció no eixia a la llum, almenys en aquella editorial. D'altres formes, no. Tot escrit en o, i teva, meva, seva. Però això és per qüestió d'integracionisme. Si hem d'escriure en català, escriguem i xim-pum. Tots els meus poemes estan escrits en oriental.

—*La repulsió que tu sents per «noi» pot sentir-la un altre pels acabaments en o, o per meva, teva, seva, i ja tenim armat una altra volta el caçau. Però jo abans parlava de l'aparició d'alguns arcaïsmes al costat de dialectalismes o localismes flagrants...*

—Quan descriu el mateix Pasolini,

use el registre culte de l'idioma. Quan parlen els personatges, use localismes quan ho crec convenient.

—*Et jure que jo he llegit que un xiquet, parlant ell, deia que «per comprar un baló hom necessitava...».* Tant se val, però, ¿has llegit Verinosa llengua?

—Sí, a trossos.

—*¿Què et sembla?*

—¿Respecte a l'ús d'arcaïsmes? El meu pròxim recull de poemes que, si els déus són propicis, publicaré

prompte a Tres i Quatre, porta per títol *Païra de crancs*. I no me'n pene-desc, malgrat totes les verinoses llen-goes dels Països Catalans. Hi ha un vers meu que fa: «Els mots m'embrui-xen». Doncs això: jo de vegades m'enamore de les paraules i no tinc vergonya de dir-ho. I a mi, païra, en

—És el problema del lector, no el meu. Sempre he cregut que el poema, a banda del poeta, el crea el lector. Alguns poemes tenen múltiples lectu-res i cal que cada lector faça la seua, si pot. No em preocupa gens ni mica l'acusació d'hermetisme. La vida no és senzilla. El mateix fet de mirar és

ganivets a trenc de por. L'ou de la ga-llina fosca... *la majoria dels teus lli-bres exhibeixen uns títols que Déu n'hi do*, Joan.

—Em ric quan alguns fan interpre-tacions dels meus títols. ¿Tenen païra els crancs? ¿Joan Navarro té païra dels crancs? Chi lo sa! El títol de *L'ou* té història, a més. El llibre es deia *Ventim al bosc* i als del Mall no els va agradar. Joan Brossa va triar cinc versos esporgant el poema-ri, un dels quals és aquesta imatge de la lluna. ¿De quina lluna? De la de Joan Navarro i la seua, lector.

—¿De què va *L'ou* de la gallina fosca?

—Un senyor, tornem-ho a dir, al qual les paraules l'embruixen, hi vol expres-sar una vivència política elemental, viscuda intensa-ment; però no vol fer-ho a la manera de Celaya o d'alguns poemes d'Espriu. Vol que el lector jugue a descobrir-hi d'altres aspec-tes de la realitat. El missat-ge no es unidireccional. Combatre el sistema tot gaudint del plaer plural de la lectura, aquesta és la temptativa de *L'ou*, reeixi-da o no.

—I un seguit d'imat-ges...

—Per a mi és clau la concepció de la poesia com a joc d'imatges. De ve-gades he pensat si seria capaç de dir d'una manera cine-matogràfica, o fotogràfi-ca, totes les imatges dels meus poemes. Quan escric un poema, sempre tinc la imatge davant. Una imatge objectiva d'allò que escric, però sempre mire de dir-ho pensant a suggerir subjec-tivament. A mi mateix m'ha passat que, llegint

molt després alguns poemes de *L'ou*, hi he trobat nous significats. I m'he emocionat.

—Bardissa de foc...

—Pocs han descobert la història que hi narre. Jo la veig molt clara, pe-rò el lector no, pel que es veu. Trobe que va ser Gaspar (Jaén) qui em va dir «Això significa això i això...» «Això ho veus tu, i ben vist està, però jo vo-lia dir-hi...»

—¿Què?

—La idea naix tot veient una pel·lí-

«La meua poesia és igual d'hermètica que un quadre de Sorolla».

CUCA BALAGUER

certs contextos, m'agrada més que por.

D'altra banda, els dos nois de *Veri-nosa llengua* no donen cap classe de solució quant a què fer. ¿Donarem pas a tot de castellanismes que ulceren la llengua parlada? ¿Són llavors i aleshores dos arcaïsmes al País Valencià?...

—¿Et preocupa que t'acusen d'her-mètic? Suppose que hi ha lectors que t'han dit que no han entès un borrall d'alguns dels teus llibres...

complicadíssim. Malgrat que tots dos estiguem mirant el mateix objecte, això no vol dir que l'objecte que arriba al nostre cervell és el mateix. Això mateix aplicat a un poema... Sóc her-mètic. La meua poesia és si fa no fa igual d'hermètica que un quadre de Sorolla. Cal saber mirar, llegir. I si al-gú no entén una paraula —¡la bella païra!— que es compre un dicciona-ri, cony.

—Païra de Crancs, Grills esmolen

cula més aviat carrinclona «El cielo puede esperar». En el llibre algú parla de la pròpia mort quan està morint-se alhora que recupera *flashos* de la seua vida. «La farsa del discurs. A no arribarà mai a contemplar la seva pròpia mort, malgrat el joc d'espills i maravelles que l'espai li regala. Passió d'anar historiant-se la vida a un mateix, que és ell i és l'Altre...».

—*Va bé, ¿i d'Arqueologia del saber, què me'n dius?*

—És una lectura personal d'un fet bíblic. Isaac, a pesar de no matar el seu fill, és un assassí. De fet, en el text l'assassinat és consuma. El poema vol carregar-se el complex de culpa que existeix en la cultura occidental. ¿Per què hem d'arrossegar culpes que no són nostres?

—*¿Per què Coltell al cap?*

—És un poema que també va nàixer arran de veure aquesta pel·lícula, dirigida per un alemany, i amb guió d'un tal Schneider. ¿Tu l'has vista? És preciosa. És la història d'un tio que li peguen un tret al cap, perd la memòria, i la policia l'acusa de tot el que vol. El poema denuncia tota la manipulació a què poden arribar a sotmetre'ns. És una reflexió sobre la redundància en l'escriure. És un poema de soledat, de desesperança.

—*¿Tu ets tan torturat com tot això?*

—Quan escric, és cert, faig la sensació de ser un senyor molt amargat, i pense: «Mare meua, algú que no em conega dirà: aquest xic es passarà la vida plorant, superturmentat. I jo no vaig massa amargat per la vida, crec. Deu ser que com sóc *Bessons*, encara que això dels astres no m'ho crec massa, tinc una, dues, tres... personalitats. Siga com siga, ¡*Salvatge!*, el llibre que fa tres anys que porte entre mans no m'ix. Vull fer un poemari alegre, esperançat, encara que no m'ho crega, i només m'ixen poemes tristos, desolats... i no n'escric...»

—*¿Has pensat a suïcidar-te alguna volta?*

—Sí, un dia. Jo era intern als Escolapis de València, i un dels professors es clavava a tothora amb un xicot mig

beneït de Bellreguard. Una volta vaig intentar defensar-lo i em va expulsar de classe. Vaig pujar a l'habitació, em vaig abocar a la finestra i me n'anava cap avall. Fortuna, o el que siga, un company va interrompre l'escena. Era impotència, pura impotència, «ni per a protestar serveixes».

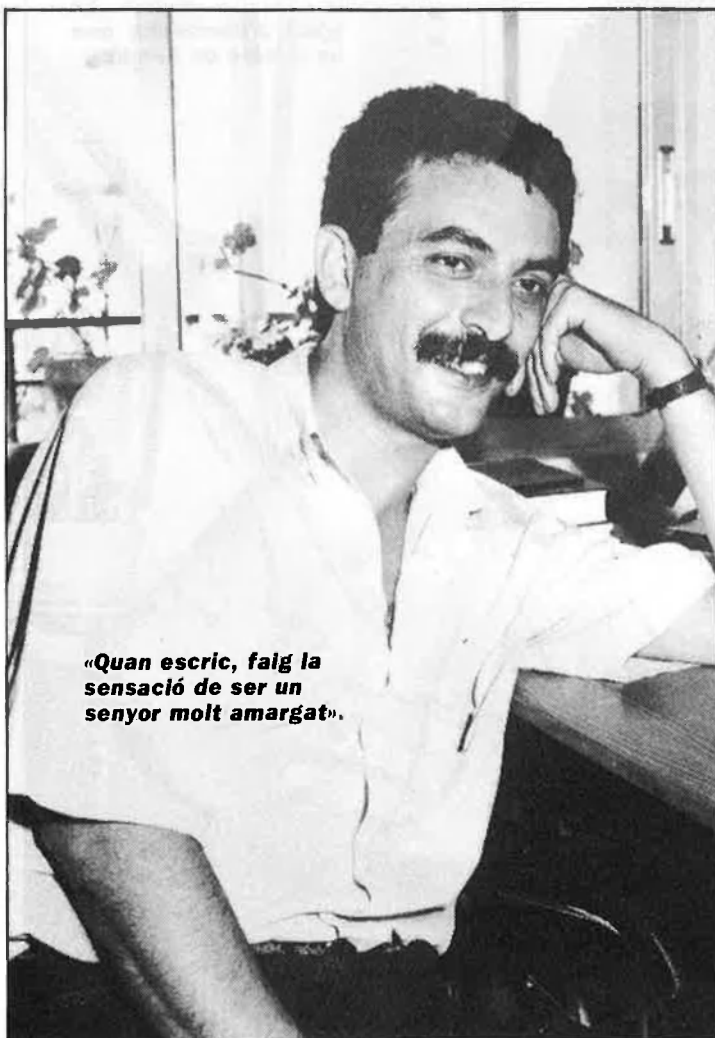
Després he passat èpoques. Hi ha èpoques en què vius més la literatura del suïcidi, però el suïcidi ara no em fa gens de goig. Potser més avant,

—*¿Tens vertigen?*

—El buit m'atrau. Per això no puge mai a cap torre o campanar. No sé si el mecanisme és físic o mental però patesc de vertigen. Moltes vegades tinc ganes d'enfonsar-me en el més brut perquè allí hi ha l'or, allò més pur.

—*¿Quina és la part del teu cos que més t'agrada?*

—El rostre, els ulls, potser.

«Quan escric, faig la sensació de ser un senyor molt amargat».

quan faça nosa, l'eutanàsia...

—*¿Et fa por la mort?*

—A vegades. Recorde que un estiu, tindria uns dèsset anys, una nit vaig tenir por d'adormir-me perquè sabia que si m'adormia mai més em tornaria a despertar. Era pànic. No vaig poder pegar ull en tota la nit, i l'endemà li ho vaig dir a ma mare, que va protestar perquè no l'havia despertada.

Ara també, de tant en tant, generalment quan vaig a fer un viatge, o alguna altra cosa que desitge molt pense: «Segur que aquesta nit em muir, i demà ni viatges ni hòsties ni res». Potser és por perquè la mort t'impeix realitzar els desitjos.

—*Has guanyat la Viola d'Or dels Jocs Florals de Barcelona...*

—La violador, que li deien a Aitana, sí. I el Jáfer, i el Gaspar; més tard, també Vicent Alonso, han tret guardons d'un quart de quilo. ¡Molt bé els jocs florals!

—*Fa uns anys vas participar en una polèmica de premsa provocada, més o menys, pels jocs florals. Va ser una picabaralla divertida entre els lletraferrits locals...*

—Va ser una polèmica en què uns —els que sí que hi havien guanyat, agraits—, defensàvem els Jocs. Els altres —que no hi havien guanyat ni un galet, ignore si hi van tirar— n'esta-

ven, coherents, en contra. També va ser l'esclat d'un malestar que anàvem covant tot un grup en veure com una capella volia esdevenir església única de la poesia valenciana. La literatura catalana del País Valencià, com la de tot arreu, d'altra banda, és un conjunt de capelles, capelletes, confraries i feroços solitaris. Això havia de quedar ben clar.

—*¿Com era Salvador Jàfer en l'etapa de Carn fresca?*

de França perquè el tren eixia a les sis del matí, tirats per terra. A dos quarts de sis un renfaire ens va arruixar amb la màniga d'aigua, tot delicat. Pugem al tren, arribem a Puigcerdà, agafem l'autobús i ens plantem a Andorra. Això era una Pasqua de no sé quin any, i tots els hotels, pensions, pensionetes del Principat estaven ocupats. Vam haver de dormir en un passatge, pràcticament a la intempèrie. A l'alba, el primer veí que anava a tre-

a l'infern de dos poetes tot flors i pau, tendríssims.

—*¿Segueixes la secció que Jàfer fa ara en EL TEMPS?*

—Segons quin siga l'astre o l'estrella.

—*¿Vas llegir la carta d'Amadeu Fabregat?*

—És clar. Hi encertava prou.

—*¿Però encertava gràcies als astres, o es que el coneixeu de prop?*

—Supose que tot ajuda. Jo, en això de les estrelles, no hi pose gaire fe.

—*¿Tu escrius prosa?*

—Ho vaig intentar, però tot el que m'eixia eren poemes llargs, i en forma de taulell. Trobe que si realment vulgués escriure prosa potser ho aconseguiria, però es veu que estic viciat per les formes poètiques. El defecte naixia del mateix plantejament: pretenia narrar un poema i, és clar, m'eixia un altre poema narrat. A l'hora d'escriure prosa, a més, condense tant que es queda en un poema. Ni poesia ni prosa, ara com ara, la meua musa s'ha pres vacances.

Pot ser, també, que per fugir d'escriure en primera persona, m'he posat a traduir. Traduir és un treball apassionant. Jo recorde que se'm feien les quatre del matí quan traduïa l'*Amado*, i plegava per poder continuar l'endemà. Tot aquest afer de l'*Amado* ha estat, de cap a cap, una aventura, incloent-hi els honoraris.

—*¿Els llibres del Mall et paguen poc?*

—He rebut de les edicions del Mall la irrisòria

quantitat...

—*¿Quant?*

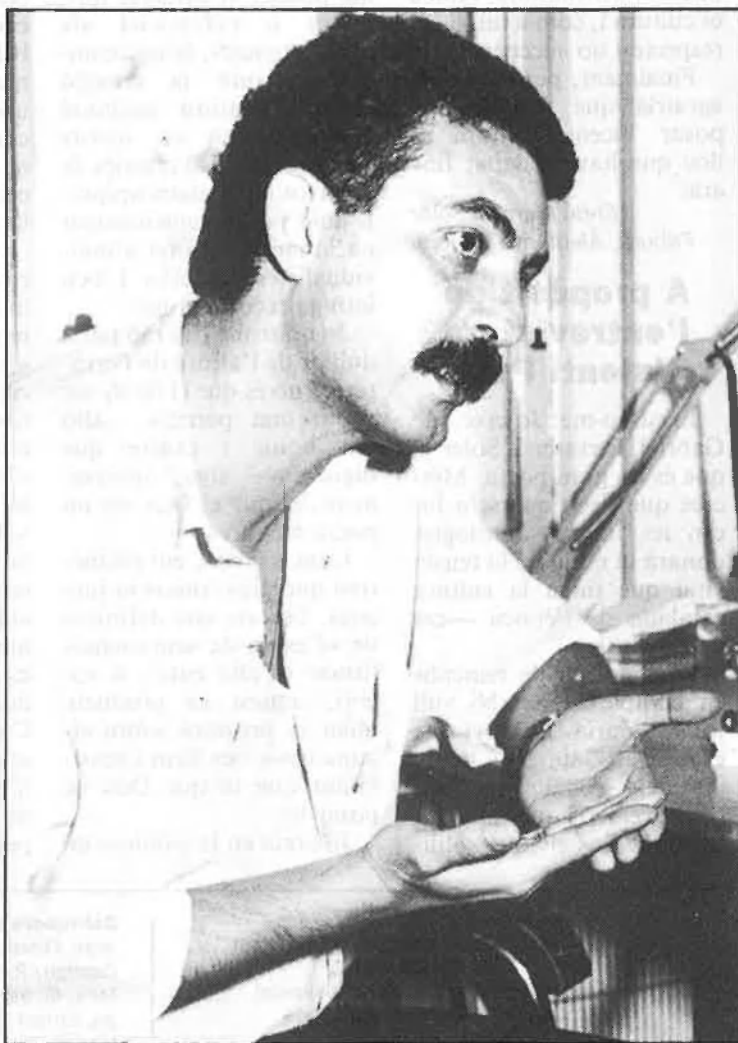
—60.000 pessetes. Per ara només he rebut 20 exemplars del llibre, 10 dels quals supose que me'ls descomptaran quan em paguen, si em paguen.

—*¿Com gasten aquest tracte amb tu, un home de sempre del Mall?*

—Per això mateix. Pinyol em va dir que si en comptes de ser jo hagués estat un altre, li haurien pagat més. Argumenten, també, que com vaig ser jo qui els va oferir la traducció...

—*¿Estàs empenyat amb ells?*

—No puc empenyar-m'hi massa. Vulga no vulga, jo he estat un home del Mall. □

—Salvador és més jove que jo, dos o tres anys, i aleshores era una mica innocentot, crèdul. Aquells títols de llibres. Els poemes, tan naïfs. Fins els darrers anys, ell sempre va viure la vida des de dos pams per damunt de terra, anava més pels núvols. Jo era més prosaic, ell més poeta. La imatge tòpica del poeta amb tendència a embadalir-se.

—*Conta'm alguna aventura, no literària, en que participàreu els dos.*

—Va haver-hi un viatge a les valls d'Andorra que va ser molt divertit i molt miserable. Vam fer autostop fins a Barcelona, vam dormir a l'estació

ballar ens va despertar, dolçament, a puntellons. Aquell mateix dia, és clar, ens en vam tornar a Puigcerdà, on passàrem un dia sencer dormint.

Arribats a Barcelona, i continuant amb els hotels de cinc estrelles, vam anar a parar a una pensió de la plaça del Rei, que es deia Pensió Bonet. Això apareix en els *Grills*. Hi ha una consigna que avisa: «No aneu mai a la pensió Bonet». Era una pensió tan fastigosa que el Salvador i jo ens gitàvem dins del sac de dormir, imagina't com estaven els llençols. A més a més, per acabar d'arredonar el clima de porquera, el Salvador, a mitja nit, es va posar a boçar... Una temporadeta